

UTENOS KRAŠTO ISTORINĖS ATMINTIES KOMISIJOS POSĖDŽIO PROTOKOLAS

2024-11-13 Nr.

Posėdžio laikas – 14.00 – 16.00

Komisijos posėdžio pirmininkė – Kristina Gogelienė, Utenos rajono savivaldybės tarybos narė.

Komisijos posėdžio sekretorė – Regina Skomskienė, Utenos rajono savivaldybės administracijos Kultūros skyriaus vyr. specialistė.

DALYVAVO: Komisijos pirmininko pavaduotojas Eimantas Puodžiukas, Utenos rajono savivaldybės tarybos narys; Dr. Norbertas Černiauskas, Vilniaus universiteto Istorijos fakulteto dėstytojas; Giedrius Indrašius, Utenos r. Užpalių gimnazijos geografijos mokytojas; Gražina Kadžytė, Utenos kraštiečių klubo „Indraja“ viceprezidentė (nuotoliniu būdu); Valdas Mintaučkis, Lietuvos šaulių sąjungos Plk. Prano Saladžiaus šaulių (Utenos apskrities) rinktinės atsargos kapitonas; Arvydas Mitalas, Utenos rajono savivaldybės administracijos Kultūros skyriaus specialistas; Gytis Stankevičius, Utenos rajono savivaldybės mero patarėjas; Emilija Tubienė, Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos Utenos filialo narė; Regina Zapolskienė, Utenos kraštotyros muziejaus padalinio Laisvės kovų muziejaus vadovė.

NEDALYVAVO:

Roma Jančiauskienė, Utenos Vyturių progimnazijos tikybos mokytoja.

DARBOTVARKĖ:

1. Utenos krašto istorinės atminties komisijos veiklos plano gairės ir perspektyvos.
2. Einamieji klausimai.

Komisijos pirmininkė Kristina Gogelienė pasveikino visus susirinkusius, pristatė Utenos krašto istorinės atminties komisijos sudarymo priežastis ir aplinkybes. Trumpai išvardijo Komisijos sudėtį ir pakvietė prisistatyti šios Komisijos narius.

Kiekvienas Komisijos narys prisistatė, trumpai pristatė savo profesinę veiklą, organizaciją, kuri delegavo asmenį į komisiją.

SVARSTYTA 1. Utenos krašto istorinės atminties komisijos veiklos plano gairės ir perspektyvos.

Kristina Gogelienė Komisijos nariams išvardino Utenos krašto istorinės atminties komisijos funkcijas:

- svarstyti Tarybai teikiamus sprendimų projektus dėl Savivaldybės gatvių, pastatų, statinių aikščių, mokyklų, vaikų darželių ir kitų viešųjų objektų pavadinimų suteikimo, pakeitimo ar panaikinimo, atminimo ženklų įrengimo bei nuėmimo;
- svarstyti ir apibendrinti aukščiau nurodytais klausimais gaunamus valstybės įstaigų ir institucijų, visuomeninių organizacijų, vietos gyventojų siūlymus, vertinti jų motyvus bei pagrįstumą, informuoti pareiškėjus apie svarstymo rezultatus;

Taip pat pristatė Utenos krašto istorinės atminties komisijos veiklos plano gaires ir perspektyvas:

- Teikti Komisijos narių iniciatyvas, rekomendacijas ir siūlymus Utenos rajono savivaldybės tarybai;
- Rengti konkursus, festivalius Utenos krašto istorinės atminties tematika;
- Sukurti istorinės atminties išsaugojimo rėmimo fondą;
- Skleisti informaciją apie istorinę atmintį (asmenis, objektus, istorinius faktus, laisvės kovas ir t.t.);
- Inicijuoti Utenos krašto pažinimo kursą moksleiviams;

- Sudaryti turizmo turus, skirtus Utenos krašto istorijai;
- Formuoti įvaizdį atsižvelgiant į Utenos krašto istorinę atmintį;
- Sukurti vienodą lankomų objektų ženklavimo stilių;
- Rūpintis Utenos krašto tapatybe, ypatingai uteniškių tarmės išsaugojimu;
- Inicijuoti siūlymą nors 1 dieną metuose uteniškiams kalbėti savo tarme;

NUSPRESTA (vienbalsiai):

Pritarta Utenos krašto istorinės atminties komisijos veiklos plano gairėms ir perspektyvoms (vienbalsiai).

SVARSTYTA. 2. Einamieji klausimai.

Komisijos nariai pasidalino savo įžvalgomis dėl Utenos krašto istorinės atminties komisijos veiklos.

Norbertas Černiauskas

Džiugu, kad atsirado ši komisija. Istorinė atmintis – ne tik paminklai. Istorinė atmintis prisideda prie vietovės kultūrinio ir ekonominio pakilimo, stiprina bendruomeniškumo jausmą, ko Lietuvoje trūksta. Vystyti tai, kas suartina. Ypač būtina populiarinti uteniškių tarmę, miesto savigarbą.

Istorinė atmintis turi būti skiriama lokaliai atminčiai įamžinti – būtina vietinių žmonių įsitraukimas (balsavimas, apklausos, nuomonės). Triukšmas ir ginčai jungia bendruomenę, reikia galvoti apie formas, tinkamas vietos bendruomenei.

Istorinės atminties puoselėjimas nėra greitas ar vienadienis. Svarbu, kad tai nebūtų chaotiška, bet nuoseklu, būtina užtikrinti sistemingumą, informacijos lentelių, ženklų sistemą, paremti vietos bendruomenę. Istorinės atminties objektai turi būti atpažįstami, turintys gyvybingą objektą (objektas turi būti svarbus bendruomenei), ypač svarbus platesnio pasakojimo atskleidimas.

Labai svarbu išnaudoti „aukštaitiškumo“ temą, pateikiant ją nuo folkloro iki postmodernizmo.

Svarbiausi darbai:

1. Utenos krašto simbolikos apmastymas ir sutvarkymas;
2. Utenos vėliava (jos naudojimas miesto šventėse, miestelėnų butyje);
3. Miestelių herbai – vėliavos;
4. Mykolo – Arkangelo restauravimas (atstatymas);
5. Ceremonialumas (Vasario 16-ajai skirti akcentai, signatarams, palaidotiems Utenos krašte, pagerbti.)
6. istorinė atmintis – ne tik tai, kas buvo labai seniai. Prisiminti ir pagerbti netolimos istorijos įvykius ir herojus.

Gražina Kadžytė

Mūsų tarmė – amžių ženklas, tuo mes esame unikalūs (poetė R. Katinaitė –Lumpickienė, A. ir M. Miškinių etnografinė sodyba-muziejus, kuriame vyksta poezijos festivalis) ir stiprūs – literatūros prasmė stipresnė už folklorą. Būtina kviesti mokytojus su mokiniais į Lietuvių literatūros ir tautosakos institutą – žodinio palikimo įveiklinimui.

Būtina išleisti Utenos krašto garbės piliečio, muzikologo Algirdo Vyžinto palikimą – leidinį „Utenos krašto muzikinė kultūra“.

Pagarbos Utenos krašto garbės piliečiams įveiklinimas, galėtų būti jų atminimui sodinami medžiai (iš istorinės atminties perėjimas į folklorinę).

Utenos A. ir M. Miškinių viešojoje bibliotekoje suskaitmenintos Utenos enciklopedijos atnaujinimas – reikėtų naujus žmones įtraukti į enciklopedijos papildymą.

Gatvių, senųjų vietovardžių įamžinimas, buvusių kaimų pavadinimų suteikimas gatvėms.

Eugenijos Šimkūnaitės įamžinimas (tai 1 iš 100 garsiausių Lietuvos žmonių) – yra teikiama jos vardo stipendija, siūloma rengti ekskursiją Eugenijos Šimkūnaitės keliais, „Indrajos“ vardo simbolikos garsinimas;

Utenos ženklų: pasagos, žirgo panaudojimas miesto simbolikoje;

Šiaudiniai sodai: Utenos krašto sodų pynėjai, išlaikę sodų rišimo tradicijas, jų atstovavimas savo kraštui;

Susitikimas su Utenos tautodailininkų klubo „Svirnas“ bendruomene;
2025 m. inicijuoti Utenos rajono moksleivių apsilankymą Lietuvių literatūros ir tautosakos institute
Vilniuje, supažindinant su ten saugomu kultūriniu palikimu;

Giedrius Indrašius

Reikalinga prieinama informacija atvykusiems turistams;
Sukurti atnaujintą elektroninę informacijos sistemą Utenos krašto istorinės atminties ir turistiniams objektams sužymėti. Į atnaujinimą įtraukti seniūnijų vietos bendruomenes, kad siūlytų, ką jų apylinkėse verta būtų aplankyti;
Sukurti turą lankytojams, geriausiai atspindintį mūsų kraštą, paruošti informaciją lietuvių ir anglų kalbomis.

Gytis Stankevičius

Utenos rajono savivaldybė yra parengusi bendradarbiavimo strategiją su Molėtų ir Anykščių rajonais, finansuojamą ES lėšomis. Jame bus pažymėta apie 15 mūsų rajono objektų, prie labiausiai lankomų objektų numatoma įrengti poilsio zonas. Paslaugos bus skirtos ne tik Utenos rajono gyventojams; bus parengta speciali mobilioji programėlė. Planai ir lūkesčiai derinami su VšĮ Utenos turizmo informacijos centro vadove.

Eimantas Puodžiukas

VšĮ Utenos turizmo informacijos centro internetinėje svetainėje informacija apie visus objektus yra pateikta, Kultūros paveldo informacija visuomenei taip pat pateikiama Utenos rajono savivaldybės puslapyje (<http://paveldas.kulturautenoje.lt/>). Pirmiausiai reikėtų pasižiūrėti, kas jau yra padaryta, gal verta būtų papildyti ir atnaujinti informaciją.
Lankytojų aktyvumą paskatintų renginių organizavimas istorinės atminties vietose (pvz. prie Narkūnų piliakalnio).

Arvydas Mitalas

Kultūros skyrius glaudžiai bendradarbiauja su VšĮ Utenos turizmo informacijos centru, kuris uteniškiams ir miesto svečiams organizuoja ekskursijas (gidė Roma Jančauskienė, temos –Utenos senųjų pastatų, Utenos dvaro istorija, žydų istorija, Bernardo Louno atminimui, Vėlinėms skirtos ekskursijos po senąsias miesto kapines). Yra parengti teminiai turai turistams:

- Turas po Utenos krašto piliakalnių;
- Rašytojų kelias;
- Istorikų kelias;
- Gydytojų kelias (rengiamas);

Rengiant maršrutą yra bendras žymėjimas, nuorodos. Tačiau sklaidos visuomenei galėtų būti daugiau. Istorijos mokymą mokyklose turėtų papildyti Utenos krašto istorijos dalis.

Džiugu, kad besidominčių Utenos istorija daugėja, ypač populiarėja žygiai istorinėmis vietovėmis, VšĮ Utenos turizmo informacijos centras nuolat organizuoja žygius su garsiu istoriku Vykintu Vaitkevičiumi, tai pritraukia keliautojus ir iš kitų rajonų. Būtina į Utenos krašto pažinimo veiklas pritraukti moksleivius, mokytojus, sudominti, paskatinti dalyvauti renginiuose.

Narkūnų piliakalnių komplekse yra numatyta įrengti kapitalinius laiptus, atlikus archeologinius-hidrologinius tyrimus surasti tikrąjį šaltinį. Būtina skatinti bendruomenių atsakomybę ir įsitraukimą į istorinės atminties objektų tvarkymą.

Gražina Kadžytė

Dėl mokinių įtraukimo – būtų verta atgaivinti tradiciją kraštiečiams vesti pamokas Utenos rajono mokyklose, o moksleiviams verti pamokas svečiams, pasakojant apie savo kraštą.

Mokyklos galėtų būti aktyviau įtraukiamos į istorinių ar gamtos objektų sutvarkymą moksleivių žygių metu, suteikus mokyklos galimybę pasirinkti objektą.

Arvydas Mitalas

Geru pavyzdžiu galėtų pasidalinti Užpaliai –vykstant Kultūros paveldo dienoms ekskursijas vedė moksleiviai. Būtų gražu mokykloms priskirti kultūros objektus – ten galėtų vykti pamokos mokslo

metų pabaigoje birželio mėn., besiruošdami pristatymui mokiniai sužinotų daugiau istorinių faktų, ir kitiems papasakotų.

Rajono seniūnijos galėtų būti įtraukiamos į jų teritorijoje esančių kultūros paveldo objektų (piliakalnių, žymesnių pastatų, mažosios architektūros aplinkos) tvarkymą.

Giedrius Indrašius

Šios užduotys mokykloms neturėtų būti nuleistos iš aukščiau, svarbu, kad pačios švietimo įstaigos turėtų galimybę pasirinkti objektus ir užduotis. Siūlyčiau mokykloms pasiskirstyti ir prižiūrėti Utenos krašto piliakalnius. Įtraukiant šias veiklas į ugdymo programą (organizuojami piešinių konkursai, žygiai, renginiai – laužų deginimas Lygiadienių metu ir t.t.), kad būtų skatinamas domėjimasis savo krašto istorija.

Kristina Gogelienė

Turėjome patirties organizuojant partizanui A. Kraujeliui skirtą žygį Papiškių kaime, kai buvo gana sudėtinga ne tik mokinius, bet ir mokytojus, todėl reikalingas bendradarbiavimas su švietimo įstaigomis.

Eimantas Puodžiukas

Mokytojai yra pavargę nuo chaotiškumo, reikėtų suteikti galimybę jiems į istorinės atminties veiklas įsijungti patiems. Gal būtų galima ir pramonės įmones įtraukti į prasmingas veiklas.

Valdas Mintaučkis

Siūlau rengiant žygius bendradarbiauti su Šaulių sąjunga, kuri turi metodininkus, specialistus, paramedikus, techninį aprūpinimą ir t.t.

Arvydas Mitalas

Kiek žinau, jaunieji šauliai respublikoje globoja pasirinktus piliakalnius, tvarko juos, galbūt ir Utenos skyrius galėtų įsijungti į šias veiklas.

Emilija Tubienė

Istorinių objektų priežiūros veiklose galėtų dalyvauti ir Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos nariai.

Gytis Stankevičius

Siūlau sudaryti 2025 m. veiklų planą, numatyti terminus, atsakingus asmenis, kurie prižiūrėtų plano vykdymą. Būtina informuoti visuomenę apie Utenos krašto istorinės atminties komisijos veiklą (VŠĮ Utenos radijo laidoje, spaudoje, internetinėje erdvėje), kviesti visuomenės narius teikti pasiūlymus komisijai.

Norbertas Černiauskas

Siūlau sudaryti planą pusmečiui, įtraukiant šiuos klausimus:

1. Dėl Alfonso Nykos-Niliūno freskos, kurią numatyta iki 2024 m. pabaigos nupiešti Kauno gatvėje Utenoje. Būtina numatyti sutvarkyti gerbuvį (aplinką) prieigose šalia piešinio, kad erdvė būtų patraukli uteniškiams, įrengiant mini skverelį, nes šiuo metu ten nėra net suoliukų. Taip pat piešinys turi būti atitinkamai apšviestas, bei turi būti ženklvinimas ir informacinė lentelė.
2. Dėl uteniškio Tado Tumo – Milžino, 2024 m. Ukrainoje žuvusio kovotojo atminimo įamžinimo Utenoje.
3. Dėl uteniškio pasieniečio Antano Musteikio, žuvusio 1991 m. Medininkų pasienio kontrolės poste, atminimo įamžinimo Utenoje (Tauragnuose yra gatvė pavadinta jo vardu).

Siūlymas – šių asmenų vardais pavadinti Utenoje esančius tiltus. Ir apskritai, apsvarstyti idėją seniesiems Utenos miesto tiltams suteikti garsių asmenų vardus.

Arvydas Mitalas

Reikėtų sukurti el. pašto adresą ar nuorodą, platformą, kurioje gyventojai galėtų teikti pasiūlymus Utenos krašto istorinės atminties komisijai.

Kristina Gogelienė

Siūlyčiau plane paminėti ir svarstyti šiuos klausimus:

1. Dėl Antano Kraujelio –Siaubūno mirties minėjimo (2025 m. kovo 17 d. sukanka 60 m. nuo partizano žūties).
2. Dėl Sovietų karių kapinių iškelimo (A. Mitalas paaiškino, kad perduota Desovietizacijos komisijai);
3. Dėl ąžuoliuko, pasodinto Vasario 16 proga (apie 1989 m. – 1990 m.) Utenio aukštėje. Reikalingas ženklavimas. Prasminga būtų įrengti lentelę, žyminčią kada ir kokia proga jis pasodintas;
4. Dėl medžių (liepa ir ąžuoliukai), pasodintų Sausio 13 aukoms atminti 1993 m. -1994 m. Krašonos parke. Prasminga būtų įrengti lentelę, žyminčią kada ir kokia proga jie pasodinti. Sutvarkius, būtų galima organizuoti Sausio 13-osios minėjimus.
5. Uteniškio Tado Tumo – Mažylio, atminimo įrašymas Utenos Dauniškio gimnazijoje, (susiderinus su mokyklos bendruomene, pakabinant atminimo lentą arba simbolinį atminimo suolelį mokyklos vidiniame kieme).
6. Gydytojo Oto Šreiberio paminklas Senosiose Utenos kapinėse, kuris bus naikinamas (atsakė A. Mitalas – su R. Jančiauskiene apie tai jau išsiaiškinta, bus teikiami dokumentai, kad paminklas būtų įtrauktas į Kultūros paveldo registrą, tuomet bus numatomos lėšos kapavietės sutvarkymui).

Giedrius Indrašius

Utenos rajone tebėra neįamžintas UNESCO paveldas – Struvės geodezinis lankas, būtina tai padaryti ir atsirasti naujas turistinis objektas Utenos rajone, Užpalių seniūnijoje.

Valdas Mintaučkis

Reikėtų įamžinti istorinį įvykį 1919 m. birželio 2 d., kai K. Ladiga su kariais išvarė bolševikus iš Utenos, vijo juos Kuktiškių link, tačiau sugrįžus rado miestą užimtą vokiečių kariuomenės. Už 3 dienų vokiečiai iškeliavo į Ukmergę, iš ten išvyko į Vokietiją. Siūlau įamžinti šį faktą – kad po I pasaulinio karo vokiečių kareiviai Uteną paliko paskutiniai. Taip pat būtų reikalinga pažymėti Vokiečių kapų atminimą (Laisvės skveras, J.Basanavičiaus g., vokiečių karių palaikai ekshumuoti ir išvežti į Vokietiją).

Emilija Tubienė

Pakalnių kapinėse yra apleisti savanorių kapai, būtina juos sutvarkyti.

(atsakė Arvydas Mitalas – 2025 m. yra numatytos lėšos seniūnijoms, derinti su Leliūnų seniūnija, kad dalis lėšų būtų skirta apleistų karių kapų Pakalnių kapinėse sutvarkymui);

NUSPRESTA (vienbalsiai): Pritarti Komisijos narių įžvalgoms ir pasiūlymams.

Posėdžio pirmininkė

Kristina Gogelienė

Posėdžio sekretorė

Regina Skomskienė